מָרְדְכַי הַצַדִיק

אַסִפּוּר אַזוֹי גוּט וְויא אַרְאמַאן

אויך אַמַעֲשָׂה נוֹרָא

מִיט דֶעם קַצָב אִין גַן עֵדֶן

פון יהושע מֵזח

ווילנא

שנת תרנ"ז לפ"ק

МОРДХАЙ ГАЦАДИКЪ.
т. е. Справедливый Мордухай.
Разсказъ О. Мейзаха.
Соб.-изд. Л. Л. Маца.

500.5

אונ פארדינגען : דאס צווייטע : ווען זיא וועלין פאהרען אין שטאט קויפען זייערע זאכען, מוזין זיא צאהלען באר געלד. פשוט בארעם געלד, אבער ווען זיא קויפען ביא מרדכין נעהמען זיא אהן געלד אויף אגעוויסע צייט, ביז זיא זאמלען צו זאממען זייערע תבואות פון דיא פעלדער אונ נאכדעם וויא זיא נעהמען צו זאממען דעם נאקם מיט דעם האניג אונ נאכדעם וויא זיא שערען זייערע שאף אונ נאכדעם... אונ נאכדעם...

דיא בויערין האבען געוואוסט אז מרדכי פארדינט אן זיא. אבער נור וויא איין עהרליכער מאן, ער נארט זיא ניט אב. פארדינט וויינינ, זוכט פאר זיא קונים וואס זאללען קויפען ביא זיא דיא אללע זייערע זאכען וואס זיא ברויכען צו פארקויפען אונ ניט זיך מיה אז דיא קונים זאלין צאהלען בארעם—געלד אונ זיא זאללען דיא בויערין ניט אבנארען. קורץ, מרדכי האט זיך געקויפט אין זיין דערפעל אנאממען : „דער גוטער מלאך" דיא בויערין האבען איהם ליב גיהאט אונ עס האט פיל מאל גיטראפין דאס זיא האבען זייער תבואה פארקויפט אהן מרדכי'ס הילף. ער האט גאר ניט געוואוסט, פון דעסטוועגען האבין זיא מרדכי'ן זיין פראצענט אפ גינעבין. זיא האבען ניט פארגעססען אז מרדכי ברויך אויך לעבען. ער האט אויך אפרויא אונ קינדער, אונ איז זיא (דיא בויערין) בעהילפיג אין זייער נויט אונ איז איין עהרליכער מאן, זיין ווארט איז הייליג, ער האט זיא קיין מאל ניט ערציילט אליגען, זיא האבען געוואוסט דאס מרדכי איז איין עהרליכער איד צו גאט, היט אב פינקטליך זיינע געבאט, אט אזויא האט מרדכי „דער גוטער מלאך" געלעבט פריינדליך פיל יאהרען מיט דיא בויערין, אונ אזויא האט ער זיך געפיהרט אלאנגע צייט.

ב.

וַיְהִי הַיּוֹם איז מרדכי גִיזֶעסֶען בַּייא דֶעם אַקֶערְמַאן קַארְל׳ אונ הָאט גֶעקוּקְט דוּרְכִין פֶענְסְטֶער אין הויף אַריין, עֶר הָאט זיךְ שְׁטַארְק גֶעפְרֵייט צוּ זֶעהֶען, וִויא דֶער הויף איז נייעֶר הַיין אוֹיפְגֶערוימְט, עֶס איז קָאנְטִיג דָאס קארל ניט גוט אַבְּטוּנג אוֹיפִין הויף, קיין בְּלָאטֶע קיין בְּרֶעקִיל מִיסְט איז ניט צוּ זֶעהֶען אין קיין ווינְקְל. אַלֶע כֵּלִים וָואס גֶעפִינֶען זיךְ אין שְׁטוּב אונ אין הויף זַיינֶען ריין. זוֹיבֶּער. מֶען זֶעהט דָאס קארל איז אגוּטֶער בַּעַל-הַבַּיִת, עֶר פַאר שְׁטֵייט וִויא אוֹיף צוּ פַּאסְסֶען אונ הַאלְטֶען אַלֶץ אין בֶּעסְטֶען אָרְדְנוּנְג.

קארל איז גִיוֶעןען אַמַאן פוּן אַיָאהר פִיר אונ דְרַייסִיג, גֶעזוּנְד אונ שְׁטַארְק, הוֹיךְ גִיוַואקְסֶען אונ אַז עֶר הָאט גִירֶעט הָאט מֶען גֶעהָארְט פוּן עֵייטֶען, וַוייל זיין שְׁטִימֶע איז גִיוֶעןען דיק, נור דָאס מָאל הָאט עֶר גֶערֶעדְט גַאנְץ לַאנְגְזַאם, וִויא אגִידֶער גֶעשְׁלָאגֶענֶער מֶענְש. „איךְ בין ניט שוּלְדִיג" — הָאט קארל גֶענָאנְט — דוּא מרדכי מַיין גוּטֶער פְרַיינְד אונ „גוּטֶער מַלְאָךְ" ווייסְט אַז דיא לֶעטְצְטֶע דְרַייא יָאהר הָאבֶּען מַיינֶע פֶעלְדֶער ניט גֶעוואקְסֶען. נָאכְדֶעם אדְרִיטְעל וִויפִיל איךְ הָאבּ פַאר זַייט איז ניט אַרוֹיס גֶעקוּמֶען פוּן דֶער עֶרְד. דָאס איז דיא אוּרְזַאכֶע וָואס איךְ הָאבּ מַיינֶע שוּלְדֶען ניט גֶעקָאנְט בֶּעצָאהלֶען. יֶעטְצְט הָאבּ איךְ אַגוּט גִישֶׁעפְט: אין אַכְט טָאג צַייט וֶוען איךְ בֶּעצָאהל ניט דֶעם פְּרִיץ דָאס גֶעלְד וָואס עֶר הָאט מִיר גֶעלִיהֶען. וֶועט עֶר פַארְקוֹיפֶען מַיין הויז אונ אוֹיךְ אַלֶעס וָואס איךְ הָאבּ;

בּיידֶענְדִיג דיא וֶוערְטֶער, הָאט עֶר גֶעוויינְט, נַייעֶ טְרֶערֶען זַיינֶען איהם גֶעפַאלֶען אוֹיף זַיינֶע בַּאקֶען: עֶר הָאט כִּמְעַט ניט גֶעקָאנְט רֵיידֶען, מרדכי הָאט דָאס גִיזֶעהֶען. עֶס הָאט איהם דֶער לַאנְגְט צוּם הַארְצֶען קארלס אוּנְגְלִיק. אונ עֶר הָאט גִיזָאגְט: איךְ גְלוֹיבּ עֶס ניט אַז דֶער בַּארָאן זָאל פַארְקוֹיפֶען דַיין הויז אונ דיךְ

(מרדכי הצדיק) אונגליקליך

אײנְגְלִיקְלִיךְ מַאכֶען . נוּר זָאג מִיר . קארל , דוּא הָאסְט גִירֶעדְט מִיט דֶעם בַּארָאן ? הָאסְט דוּא אִיהם עֶרְצֵיילְט דיא זֶעלְבֶּע וָואס דוּא הָאסְט מִיר עֶרְצֵיילְט וֶועגֶען דיינֶע פֶּעלְדֶער ? נוּא אוּנ וָואס הָאט דֶער בַּארָאן גֶערֶעדְט אוּנ וָואס הָאט עֶר גִיזָאגְט ? עֶר וִויל נִיט וַוארְטֶען אַקוּרְצֶע צַייט בִּיז דוּא וֶועסְט אִיהם קֶאן דֶעם נַייֶעם שְׁנִיט קָאנֶען בֶּעצָאהלֶען ? מִיר שַׁיינְט . עֶר בְּרוֹיךְ צוּ טָאן אַזַא קְלֵיינִיגְקַייט . עֶר קָאן דָאךְ דִיר , נִיט דָאס עֶרְשְׁטֶע מָאל הָאסְט דוּא בַּייא אִיהם גֶעלְד גֶעלִיהֶען אוּנ צוּ יֶעדֶער צַייט הָאסְט דוּא דַאכְט זִיךְ אִיהם אָבְּגִיגֶעבִּין אוּנ עֶר וַוייסְט דָאךְ יֶעטְצְט אוֹיךְ אַז דוּא וֶועסְט אִיהם אָבְּגֶעבִּין פַאר וָואס זֶעה בְּרֶענְט עֶר אַזוֹי ? וָואס הָאט עֶר אַזוֹיא קֵיין צַייט נִיט ? נוּר וִויא מִיר שַׁיינְט הָאסְט דוּא וַואהְרְשַׁיינְלִיךְ מִיט אִיהם נָאךְ גָאר נִיט גִירֶעדְט . אַפְּנִים הָאט עֶס אַז דוּא שֶׁעמְסְט זִיךְ פַאר אִיהם .

— גֵיין — הָאט קארל גֶעזָאגְט — אִיךְ שֶׁעם מִיךְ פַאר אִיהם גָאר נִיט . אִיךְ הָאבּ מִיט אִיהם פִיל מָאל גֶערֶעדְט . אִיךְ בִּין אִיהם צוּ זַיינֶע פִיס גֶעפַאלְלֶען , גֶעוֵויינְט פַאר אִיהם , זִיךְ גִיבֶּעטִין בַּייא אִיהם אַזוֹי פִיל דָאס אַנַזְלֶען , אַרוֹיבֶּער וָואלְט אוֹיךְ בְּחַנָּנוּת גֶעהַאט , אוּנ עֶר הָאט גָאר גֶעלַאכְט פוּן מִיר . מִיר הָאט זִיךְ גֶעגָאסִין בְּלוּט פוּן הֶערְצֶען אוּנ עֶר נִיט וִויא אִיהם מֵיינְט מֶען דָאס . פָארִיגֶען זָאנְטָאג גֵייעֶנְדִיג אִין דֶער קִירְבֶע אִיךְ מִיט מַיין פְרוֹיא . הָאבֶּען מִיר אִיהם בַּאגֶעגֶענְט , וִויא עֶר הָאט אוּנְז גִיזֶעהֶען הָאט עֶר צוּ מִיר גֶעוְואוּנְקֶען מִיט זַיין הַאנְד אִיךְ זָאלל צוּ אִיהם צוּ גֵיין . אִיךְ בִּין צוּ אִיהם צוּ גֶעלָאפֶען זֵייעֶר שְׁנֶעל . אִיךְ הָאבּ מִיךְ פַאר אִיהם גִישְׁטֶעלְט וִויא אַדִינֶער פַאר זַיין הֶערְר . עֶר הָאט אוֹיף מִיר גִיקוּקְט מִיט אַשְׁמֵייכֶעלֶע אוּנ הָאט גֶעזָאגְט : שִׁיק צוּ מִיר הַיינְט נָאךְ מִיטָאג דַיין פְרוֹיא וֶועט וַואהְרְשַׁיינְלִיךְ אַלְץ רֶעכְט וֶוערִין , אִיךְ וֶועל מִיט אִיהר דוּרְךְ שְׁמוּעֶסִין מִכֹּחַ דֶעם חוֹב אוּנ וֶועל אִיהר מִסְתָּמָא פַאר-גְרִינְגֶערִין דיא צָאהלוּנְג פוּן אִיהרְט וֶועגִין וֶועל אִיךְ דִיר דֶעם חֶסֶד טְהוּן אוּנ וַוארְטֶען דִיר נָאךְ אַגַאנְץ לַאנְגֶע צַייט ; . . אוּנ פִילֵייכְט

וועל איך מיך מישב זיין אונ אין גאנצען דיר מוחל זיין...

ווען איך וואלט ניט מורא געהאט פאר מיין לעבען וואלט איך איהם מיט אשטיין זיין קאפף צו שלאגען. דאס הייסט אנידערטרעכטיגער מענש! דאס רופט מען אשופט. איך האב איהם קיין איינציגעס ווארט געענטפערט. אונ ער האט זיינע ערשטע ווערטער ווידערהאלט מיט אשטריינגען פארזאג: ווען איך וועל איהם ניט פאלגען אונ זיין פערלאנג ניט ערפיללען, וועל איך האבען פון איהם אשווארצען סוף... דוא קאנסט שוין פארשטיין, מרדכי, אז מיין פרויא איז דעם גאנצען טאג געבליבען צו הויזע, אונ אין דרייא טעג ארום האט ער בעפאהלען צו פארקויפען מיין הויז מיט מיינע פעלדער.

— וויא פיל געלד ביסט דוא איהם שולדיג? — האט מרדכי געפרעגט.

— טויזענד גולדען — האט קארל געענטפערט.

— אונ וויפיל פעהלט דיר נאך? — האט מרדכי ווייטער גיפרעגט.

— מיר פעהלט טויזענד גולדען — האט קארל געענטפערט — ווייל איך האב קיין איינציגען פפעניג. דיא לעטצטע דרייא יאהר האב איך מעהר אויסגעגעבען וויא איינגענומען, אונ דורך שלעכטע קראנקהייטען זיינען פון מיינע פיה פיל געפאללען. דיא בינען האבען זיך אויך פארבייזערט אויף מיר. איך ווייס אפילו ניט פאר וואס. זייא האבען זיך אויסגעזוכט אנאנדער וואהנונג אונ מיר האבין זייא גאנצליך פערלאססען, מיט גרויס מיה אונ מאטערניש האב איך זייא קוים איינגעבעטין זייא זאלין צו מיר צוריק קומען. נור מיר וואונדערט אויף דיר, טהייערער מרדכי. דוא זאלסט אזעלכע זאכען פרעגען. ווער ווייסט נאך מיין לאגע ריכטיג אונ גוט אזוי וויא דוא. דוא ווייסט גאנץ גוט אז אין דיא לעצטע יאהרען בין איך אונגליקליך גיווארען. אונ האב קיין מיטעל וויא אזוי איך זאל קענען דעם באראן בעצאהלען, ער זאל מיך אין גאנצען ניט דערשטיקען אונ אונגליקליך מאכען.

(מרדכי הצדיק) דיין

— דיין לאנגע וויים איך — האט מרדכי געזאגט. אונ דארום וויל איך דיך רעטען פון באראנ'ס האנד. ער זאל דיין הויז אונ פעלדער ניט פערקויפען, איך וועל דיר בייא שטיין אין דיין נויטה. דוא זאלסט קענען דעם באראן בעצאהלען דעם חוב אונ בלייבען בייא דעם וואס דוא האסט מיט דיין בלוט אונ שוויים זיך איינגעשאפט, ניט זארג, קארל, עס וועט גוט זיין, גאט וועט העלפען.

ג.

וויא מרדכי האט זיך אויפגעהייבען אונ געוואלט אוועקגעהן איז קארל'ס פרויא אריינגעקומען, זיא איז געוועזען א שאנע אונ אגעזונדטע פרויא, מלא חן. וויא א דארפס פרויא. זיא האט זיך געשטעלט בייא דער טהיר אונ געזאגט: מרדכי! דוא ביסט געקומען קויפען אונזער הויז מיט אונזערע פעלדער. מהיכא תיתי, ליעבערשט וועלען מיר דיר פארקויפען וויא אנאנדערען, דוא ביסט דאך אונזער אגוטער פריינד, זאל אונזער פארמעגען בלייבען בייא דיר אייהער אין פרעמדע האנד:

— בייד ניט אזעלכע דומהייטען — האט מרדכי געענטפערט — דיין הויז מיט דיא פעלדער בלייבען פאר דיר אונ פאר דיין מאן. עס וועט ניט פערקויפט ווערן. איהר נאר איהר אונ גיט קיין אנדערער וועלען בלייבען וואהנען אין דעם הויז. אונ היר וועט איהר אייך אלטערן...

קארל'ס פרויא האט זיך שטארק געוואונדערט, זיא האט נאר ניט געוואלט גלויבען.

— יא, יא! — האט קארל געענטפערט — אונזער גוטער פריינד מרדכי (מרדכי הצדיק)

מרדכי וויל ניט קויפען אונזער הויז פונקט וויא מיר ווילען פאר־
קויפען , לאמיר האפען דאס מרדכי וועט זיין אונזער 'גוטער מלאך'
ער וועט אונז רעטטען פון דעם בארנאנס האנד .

— ווען איך וואלט דאס געלד געהאט — האט מרדכי
געזאגט — וואלט איך אייך דיא טויזענד גולדען באלד געגעבען ,
נור איך האב זייא ניט , איך וועל אבער זיך מיהע געבען זייא
צוזאמענקומען . איך וועל לייהען ביא אגוטען פריינד , אדער ביא
עטליכע מענשען . ביא יעדען עטליכע הונדערט גולדען כדי איהר
זאלט האבען צו בעצאהלען דעם בארנאן . אונ איהר זאלט אייך
קאנען רוהיג בלייבען וואהנען אין אייער הויז .

— וויא א'גוטער מלאך' געשיקט פון הימעל צו רעטטען
מענשען ביסט דוא אין מיינע אויגען געגליכען ! — האט קארלס
פרויא געזאגט — ניט פיעל מענשען וויא דוא פארשטעהען צוא
העלפען זייער פריינד אין זייער אונגליק אונ נאטה . אפילו מיינע
ברידער שטעהען אויך פון ווייטען ווען זייא זעהען איינעם איז
שלעכט , ניט אזוי ביסט דוא מרדכי דוא ביסט אנאהרער 'גוטער
מלאך' . . .

— ניין — האט מרדכי געזאגט — איך בין קיין מלאך ניט ,
אויך ניט דער בעסטער מענש פון אלע מענשען , איך טהוא
דאס נור צוא ליעב מיין געליבטען פריינד קארל אונ אין דעם
נאמען פון מענשענפריינדשאפט , דיא צוויא זאכען בריינגען
מיר צוא טהון דאס וואס איך טהוא יעטצט מיט אנ'אמת .

— אמת — האט קארל געענטפערט -- איך האב באמערקט
שוין אגאנץ לאנגע צייט אז דוא צייגסט מיר פריינדשאפט אונ
ליעבע מעהר ווי צו אלע איבריגע מענשען אין אונזער דארף .
בעהאנדעלסט מיר וויא אברודער , זאג מיר , מרדכי , וואס איז
איז דיא אורזאכע , מיט וואס האב איך דען געפונען אין דיינע
אויגען מעהר וויא דיא איבריגע אקקערלייט ?

— דִי אוּרְזַאכֶע אִיז גַאנְץ אֵיינְפַאךְ—הָאט מרדכי גֶעעֶנְטְפֶערְט—
דָאס עֶרְשְׁטֶע הָאבּ אִיךְ דִיךְ גֶעפִינְגֶען אָרְדֶענְטְלִיכֶער פֵּיינֶער אוּנ
בֶּעסֶער וִויא דִיא אַלֶע אִיבְּרִיגֶע אַקְקֶערְלַייט דוּא בִּיסְט אַ עֶרְלִיכֶער
מַאן . אַגוּטֶער מֶענְשׁ . צְוֵוייטֶענְס: אִיךְ קָאן נִיט פַארְגֶעסֶען דִיא
טוֹבָה וָואס דַיין פָאטֶער הָאט גֶעטְהוּן מִיט מַיין מוּטֶער, אוּנ דֶער
חֶסֶד שְׁטֶעהט מִיר שְׁטֶענְדִיג פַאר מַיינֶע אוֹיגֶען .

— אִיךְ הָאבּ שׁוֹין לַאנְג גֶעהֶערְט פוּן מַיין פָאטֶער — הָאט
קארל גֶעזָאגְט—דָאס עֶר הָאט דַיין מוּטֶער גֶערֶעטֶעט פוּן אַשְׁלֶעכְטֶען
מֶענְשֶׁען אוּנ הָאט אִיהר קִינְד בַּייא זִיךְ עֶרְצוֹיגֶען פּוּנְקְט וִויא
זַיינֶעם אֵיינֶענֶען קִינְד אוּנ צוּ יֶעדֶער צַייט וָואס דַיין מוּטֶער הָאט אוּנְז
בֶּעזוּכְט פְלֶעגְט זִיא מִיךְ קוּשֶׁען, גֶעבֶּען פֵיינֶע קִינְדֶערְשֶׁע מַתָּנוֹת,
זִיסֶע שְׁפֵּייזֶען, קָאנְפֶעקְטֶען, א. ז. וו. אוּנ וִויא מִיר שַׁיינְט הָאט
זִיא שׁוֹין לַאנְג מַיין פָאטֶער בֶּעצָאהלְט נָאךְ מֶעהר וִויפִיעל עֶר
הָאט פַארְדִינְט .

— דוּא הָאסְט אַטָעוּת, קארל — הָאט מרדכי גֶעזָאגְט — וָוען
אֵיינֶער טְהוּט מִיט דֶעם צְוַוייטֶען אַיין חֶסֶד אִיז דֶער צְוֵוייטֶער מְחוּיָב
צוּ טְהוּן מִיט דֶעם עֶרְשְׁטֶען פ י ע ל חֲסָדִים אוּנ הָאט קֵיין מָאל
נִיט בְּכֹּחַ זִיךְ צוּ פְּטֶרְ'ן פוּן הֶסֶד טְהוּן. אוּנ דֶער עֶרְשְׁטֶער חֶסֶד
בְּלַייבְּט אַלֶע מָאל וִויא דִיא גְרֶעסְטֶער פְּפְלִיכְט אוּנ דֶער וָואס הָאט
דֶעם חֶסֶד גֶענוּמֶען אִיז נִיט אִין שְׁטַאנְד אָבְּצוּצָאהלֶען, אוּנ בִּפְרַט
אַזַא חֶסֶד וִויא דַיין פָאטֶער הָאט גֶעטְהוּן מִיט מַיין מוּטֶער .

— גֶענוּג מרדכי, זָאל זַיין גֶענוּג — הָאט קארל גֶעזָאגְט —
לָאמִיר אוֹיפְהֶערֶען צוּ רֵיידֶען פוּן דִיא אַמָאלִיגֶע גֶעשִׁיכְטֶען . גֶענוּג
דִיר עֶרְרִינֶערְן מִיךְ דִיא גֶענַאדֶע וָואס מַיין פָאטֶער הָאט גֶעטְהוּן,
לָאמִיר לִיעבֶּערְשְׁט זִיךְ זֶעטְצֶען מַאכֶען אַשְׁנַאפְּס אוּנ פַארְבַּייסֶען דָאס
וָואס גָאט הָאט גֶעגֶעבֶּען .

— גְרַאדֶע יֶעטְצְט וֶועל אִיךְ דַיין פֶערְלַאנְג נִיט טְהוּן — הָאט
מרדכי גֶעזָאגְט — וַוייל אִיךְ הָאבּ קֵיין צַייט נִיט, אִיךְ וֶועל גֶעהן

זוכֶען דָאס גֶעלְד , פִילַייכְט וֶועט גָאט אוּנְז הֶעלְפֶען אוּנ אִיךְ וֶועל בֶּעקוּמֶען צוּ בָּארְגֶען דִיא סוּמֶע , אִיךְ וֶועל מִיר פְּרוּבִּירֶען זוּכֶען , דֶען גָאט הֶעלְפְט נוּר דֶעם וָואס ווִיל זִיךְ אַלֵיין הֶעלְפֶען .

בַּייא דִיא וֶוארְטֶער הָאט מרדכי אוֹיסְגֶעשְׁטְרֶעקְט זַיין הַאנְד אוּנ זִיא גֶעגֶעבֶּען קַארלען מִיט זַיין פְרוֹיא . עֶר הָאט זִיךְ מִיט זַייא גֶעזֶעגֶענְט אוּנ אִיז גֶעגַאנְגֶען זַיין וֶועג .

ד.

מרדכי אִיז אַרוּמְגֶעגַאנְגֶען בַּייא אַלֶע זַיינֶע בֶּעקַאנְטֶע , בֶּעטֶען גֶעלְד לַייהֶען , עֶר הָאט קַיין אֵיינְצִיג הוֹיז פוּן זַיינֶע בֶּעקַאנְטֶע פַארְפֶעהלְט , אָבֶּער לֵיידֶער הָאבֶּען אִיהם אַלֶע עֶנְטְזַאגְט , ווַייל זַייא הָאבֶּען קַיין גֶעלְד נִיט גֶעהַאט , אַלַאנְגֶע צַייט הָאט עֶר גֶעזוּכְט גֶעלְד אוּנ הָאט נִיט בֶּעקוּמֶען , מרדכי הָאט גֶעוואוּסְט אַז בַּאלְד וֶועט קוּמֶען דֶער טָאג , דֶער טֶערְמִין וָואס קארל וֶועט בְּרוֹיכֶען בֶּעצָאהלֶען דֶעם בַּארָאן דָאס גֶעלְד אוּנ אוֹיבּ נִיט וֶועט עֶר פַארְקוֹיפֶען זַיין הוֹיז אוּנ אַלֶעם וָואס עֶר הָאט גֶעזַאמֶעלְט מִיט זַיין שְׁווֵייס , דָאס הָאט מרדכי'ן גֶעמַאכְט פִיעל שְׁמֶערְצֶען אוּנ גְרוֹיס פָארְדְרוּס , עֶר הָאט אַלֶע זַיינֶע גֶעשֶׁעפְטֶען פֶערְלָאזֶען אוּנ הָאט זִיךְ בֶּעשֶׁעפְטִיגְט נוּר דֶערְמִיט , צוּ רֶעטֶען קארלען פוּן אַזַא גְרוֹיסֶען אוּנְגְלִיק , עֶס זַיינֶען פֶערְלָאפֶען נָאךְ אֵיינִיגֶע טֶאג , עֶס אִיז גֶעקוּמֶען דֶער יוֹם הַדִין-יָואס אִין דֶעם טָאג וֶועט דֶער בַּארָאן פַארְקוֹיפֶען קארל'ס הוֹיז , הָאט מרדכי זִיךְ גֶעטְרַאכְט אִין הֶערְצֶען : וָואס וֶועל אִיךְ פַארְלִירֶען וֶוען אִיךְ וֶועל גֶעהֶען צוּ דֶעם באראן , בֶּעטֶען אִיהם רַחֲמִים אוּנ חֶסֶד פַאר קַארלען ? הַרְגֶענְ וֶועט עֶר דָאךְ מִיךְ נִיט , עֶר קָאן נוּר בֶּעפֶאהלֶען זַיינֶע דִיעגֶער זַייא זָאלֶען מִיךְ אַרוֹיסְוַוארְפֶען , אִיז אוֹיךְ

קײן גְרױס גֶעפַאהר! — איך װיל פְּרוּבִירֶען גֶעהן צוּ אִיהם הָארֶען װָאס װָעט עֶר מִיר עֶנְטְפֶערְן.

גֶעטְרַאכְט אוּנ גֶעטְהָאן. מרדכי אִיז אַװֶעקְגֶעגַאנְגֶען צוּא דֶעם בּאראן אוּנ הָאט זִיךְ גֶעלָאזְט מֶעלְדֶען פַאר אִיהם. דֶער בּאראן הָאט אִיהם אָנְגֶענוּמְמֶען װִיא אַלֶע אַלְטֶע בּאראנען פְלֶעגֶען מְקַבֵּל פָּנִים זַיין אַ אִידֶען. דֶער יוֹדֶע פְלֶעגְט זַייא פַאלְלֶענְדִיג אוֹיף דֶער עֶרְד לֶעקֶען זַייעֶר פִּיס אוּנ דִיא בּאראנען הָאבֶּען אוֹיף זַייא גֶעקוּקְט פוּנְקְט װִיא אוֹיף דִיא הִינְד, אוּנ אַמָאל נָאךְ עֶרְגֶער װִיא אוֹיף הִינְד... דָאס מָאל אִיז אוֹיךְ אַזוֹיא גֶעװֶען, דֶער בּאראן הָאט אוֹיף מרדכי'ן גֶעקוּקְט מִיט דֶער גְרָאסְטֶער פֶערַאכְטוּנְג, מִיט שְׁטָאלְץ הָאט עֶר צוּ אִיהם גֶעזָאגְט: נוּא יוֹדֶע, וָואס הֶערְט מֶען נַייעֶס אוֹיף דֶער װֶעלְט? מַאכְסְט דוּא גוּטֶע גֶעשֶׁעפְטֶען? פַארְדִינְסְט דוּא פִיעל גֶעלְד?

— גוּטֶע נַייעֶס הָאבּ אִיךְ נִיט גֶעהֶערְט — הָאט מרדכי גֶעעֶנְטְפֶערְט — דִיא צַייטֶען זַיינֶען שְׁלֶעכְטֶע, דִיא מֶענְשֶׁען זַיינֶען שְׁלֶעכְטֶע, אוּנ דִיא גֶעשֶׁעפְטֶען זַיינֶען שְׁלֶעכְטֶע.

— זִינְדִיג נִיט יוֹדֶע — הָאט דֶער בּאראן שְׁמֵייכְלֶען גֶעזָאגְט — דִיא פֶעלְדֶער זַיינֶען גֶערָאטֶען תְּבוּאוֹת װַאקְסֶען זַייעֶר גוּט, קִירְצְלִיךְ װָעלֶען זַייא פֶערְטִיג װֶערֶען. אוּנ דוּא װָעסְט גֶעלְד פֶערְדִינֶען פוּן דַיינֶע עֲסָקִים.

— דֶער הֶער בּאראן הָאט לִיעבּ גְלַייכְװָארְטְלִיךְ — הָאט מרדכי גֶעזָאגְט — מִיר שַׁיינְט דָאס דֶער הֶערר בּאראן װַייסְט זֶעהר גוּט דָאס דִיא קוֹיפְלַייטֶע הָאבֶּען קַיין גֶעלְד נִיט אוּנ דֶער בּוֹיעֶר קָאן אָהן גֶעלְד זַיין תְּבוּאָה נִיט פֶערְקוֹיפֶען. אַלְזָא װִיא אַזוֹיא קָאן אִיךְ פֶערְדִינֶען פוּן אַזֶעלְכֶע עֲסָקִים?...

— דֶערצוּ אִיז דָא אַן עֵצָה — הָאט דֶער בּאראן גֶעזָאגְט — דוּא װָעסְט דִיא קוֹיפְלַייטֶע לַייהֶען גֶעלְד אוּנ פֶערְדִינֶען פוּן דֶעם גֶעשֶׁעפְט בְּרָאצֶענְט...

— פון אַזעלכע גֶעשֶׁעפְטֶען — הָאט מרדכי גֶעזָאגְט — בִּין איך וַוייט. איך בִּין נור אַפּארְמִיטלֶער צְווישֶׁען דֶעם קוֹיפֶער אוּנ פֶארְקוֹיפֶער, אוּנ אַנְדֶערֶע עֲסָקִים מַאךְ אִיךְ נִיט.

— אוּנ וָואס פֶערְלַאנְגְסְט דוּא הַיינְט פוּן מִיר? הָאט דֶער בּאראן גֶעפְרָאגְט.

— וֶועניג. אוּנ פִיעל — הָאט מרדכי גֶעעֶנְטְפֶערְט — וֶוייניג — וַוייל דיא זַאכֶע וָואס איךְ ווִיל דֶעם הֶער בּאראן בֶּעטֶען אִיז נִיט אַזוֹי שְׁוֶוער פַאר דֶעם הֶער בּאראן צוּ טְהוּן, אוּנ פִיעל — וַוייל דִיא קְלֵיינֶע בִּיטְטֶע אִיז נוֹגֵעַ צוּא אַפַּאמִילְיֶע, זִיא צוּ רֶעטֶען פוּן אוּנְגְלִיק, דֶערְפוּן וֶועט דֶער הֶער בּאראן פַארְשְׁטֶעהֶען אַז אִיךְ בִּין גֶעקוּמֶען בֶּעטֶען גְנאדֶע פַאר קארל'ן, דֶעם אוּמְגְלִיקְלִיכֶען מֶענְשֶׁען. אוֹיף אִיהם רַחֲמָנוּת צוּ הָאבֶען.

— זָא? — הָאט דֶער בּאראן גֶעזָאגְט מִיט אַבִּיטֶערְן שְׁמֵייכֶעלֶע — אָט אַזֶעלְכֶע גֶעשֶׁעפְטֶען פֶערְלַאנְגְסְט דוּ הַייטֶע צוּמַאכֶען מִיט מִיר? עֶס טְהוּט מִיךְ לֵייד וָואס דוּא וֶועסְט דֶערְבַּייא גָאר נִיט פַּאַרְדִינֶען — ביידֶענְדִיג אִיז עֶר אוֹיפְגֶעשְׁטַאנֶען פוּן זַיין אָרְט אוּנ הָאט גֶעוָואלְט אַביינְגֶעהֶען אִין צְוַוייטֶען צִימֶער.

ה.

דֶער בּאראן אִיז שׁוֹין גֶעוֶוען אַלְט, זַיינֶע גֶעזִיכְט'סצִיגֶע, דִיא קְנֵייטְשֶׁען פוּן זַיינֶע בַּאקֶען אוּנ פוּן זַיין שְׁטֶערְן הָאבֶען עֵדוּת גֶעזָאגְט אוֹיף אִיהם: דָאס אִין דֶער יוּגֶענְד הָאט עֶר זִיךְ גְעפִירְט נִיט אָרְדֶענְטְלִיךְ... זַיינֶע הַאנְד הָאבֶען אִיהם גֶעצִיטֶערְט, זַייא זַיינֶען גֶעוֶוען מָאגֶער, אוֹיסְגֶעדַארְט, כִּמְעַט נוּר הוֹיט אוּנ בֵּיינֶער, גֶיינְדִיג אִיז עֶר לַאנְגְזָאם, עֶר הָאט קוֹים גִיקָאנְט הֵייבֶען זַיינֶע פִיס פוּן

דעם אָרט וואו ער איז געזעסען אָדער געשטאַנען. יעטצט אז ער איז ברוגז געוואָרען אויף מרדכי'ן אונ האט זיך אויפגעהויבען פון זיין אָרט, ער האט געוואָלט אריינגעהן אין צווייטען צימער. האט מרדכי זיך געשטעלט אונ האט איהם גוט בעטראַכט ער האט צוא זיך אליין געזאָגט: יעדע נאך מוז געהמען אַסוף, איך קאַן שוין מעהר ניט אויסהאַלטען, איך וועל איהם מגלה זיין דעם סוד... ער וועט זיך אפילו ערשרעקען... ער וועט ניט וועלען גלויבען איך האב אָבער ריכטיגע סימנים (צייכען), ער וועט מיך ניט קאָנען אבלייגענען. וויא לאַנג וועל איך מיך קוועלען? עס מוז אַענדע נעהמען... לאָמיך וויסען וואו האלט איך אויף דער וועלט?... לאָמיך אויפהערען זיך צו־מוטשען, איך וועל איהם ערצעהלען... איין מאָל פאר אַלע מאָל... אַנעק... אַסוף... אונ טאַקע שוין... טראַכטענדיג האט זיך מרדכי שנעל אשטעלגעטהון ביי דער טהיר וואו דער בּאראן האט געוואָלט אַריינגעהען אונ האט איהם פאַרשטעלט דעם וועג, ער זאָל ניט קאָנען עפנען דיא טהיר, אונ האט געזאָגט איך וויל ריידען מיט מיין הער זעהר וויכטיגע אינטערעסענטע זאַך אונ איך ווינש אונ פערלאַנג: מיין הער זאָל צו הערען מיינע רייד, ווייל דאָס וועט פאר דעם הער זיין וויכטיג.

— איך צווייפעל — האט דער באראן געזאָגט — אויב עס איז פאַראן אויף דער גאַנצער וועלט איין איד וואָס זאָל האָבען צו מיר אַוויכטיגע אינטערעסאַנטע זאַכע. דאַרום דאַנקע איך דיר, אונ וויל דיינע וויכטיגע זאַכען אויך ניט הערען.

— גענען זיינעם ווילען וועט דער הער באראן מוזען הערען מיינע רייד — האט מרדכי געזאָגט מיט אַלויטער שטימע — מיט געוואַלט וועל איך דעם הערן צווינגען צוא הערען וואָס איך וועל יעטצט מיט דעם הערן באראן ריידען — האט מרדכי געענדיגט מיט אַזא מין טאָן וויא ער וואָלט האבען דאָס רעכט צו בעפעהלען אויף דעם באראן...

(מרדכי הצדיק) נעגען

— גענגען מיין ווילען ?... מיט געוואלט ?... — האט דער באראן געזאגט ציטערנדיג פון גרוים כעס... אזוי האסט דוא אונפארשעמטער געוואגט צו ליידען אזעלכע ווארטער ? וויא קאנסט דוא זיך אונטערשטעהן זאגען מיר אזעלכע נארעשע ווארטער ? דוא... מיר... מיט געוואלט ?... אה ! דינער... ווער איז דארטען פון אייך ?... קומט אריין זיך אפרעכנען מיט דעם יודען... איך וועל דיר באלד ציינען וויא אזוי דוא וועסט מיר צווינגען...

— איך ! אונ נור איך — האט מרדכי געשריען — וועל דעם הערר צווינגען דערצו. איך וועל דעם הערר ציינען דאס איך בין שטארקער פון איהם...

— איך וויל דאס זעהען — האט דער באראן געזאגט מיט גרויס כעס — איך וויל זעהען דיין קראפט אונ מאכט ! — ביידענדיג האט ער אויפגעהייבען זיין האנד אונ האט געוואלט ארויפלעגען אויף דעם קאפ פון טהיר אן צוקלינגען צו דיא דינער זייא זאלען אריינקומען ארויסווארפען דעם אידען, אונ וויא מרדכי האט געזעהען אז דער באראן איז שוין גוט אין כעס אונ וועט דעם כעס באלד אויסלאזען צו איהם, האט מרדכי געזאגט:

— אויב ניט איך, דאן וועט דיך שרה טעדעסקא צווינגען צו הארען מיינע רייד.

וויא אגרויסער שטארקער דונער אין אשאנעם העלען זומער-טאג, האבען דיא רייד געדונערט אין דעם באראנ'ס אויערן. זיין האנד וואס ער האט אויפגעהייבען אנצוקלינגען מיט דער גלאק. דיא האנד וואס איז געוועזען אויסגעשטרעקט מרדכי'ן צו בעשטראפען, אט דיא האנד האט ער אראפגעלאזען ביז זיינע קניע, ער האט זיך אזויא ערשראקען דאס ער האט אלאנגע צייט קיין ווארט ניט געקאנט ריידען, נאכדעם האט ער ציטערענדיג געזאגט: זאג מיר יודע, דוא האסט געקאנט דיא שרה, אונ וואס ווייסט דוא וועגען איהר ?

זאָג, פאַרלייקען פון מיר גאָר נישט, דערצעהל מיר אלץ, נאָר גיכער, איך קאָן עס ניט אַריבערטראָגען. איך חלש, איך שטארב, ווען איך האָר דעם נאָמען. בייד יודע! —

ו.

איך האָב פריהער געוואוסט — האָט מרדכי געזאָגט — דאָס דער נאָמען שׂרה וועט מאַכען אויף דעם באַראָן אַגראָיסען איינדרוק, שוין פופציג יאָהר זיינען פערלאָפען פון דער צייט וואס דער הערר באַראָן האָט זיא ניט געזעהען, אונ נאָך ביז יעצט האָט דער הערר באַראָן דעם היילינגען טהייערין נאָמען ניט פאַר געסין, דער באַראָן געדיינקט דעם נאָמען זייער גוט אַזוי ווי דאָס וואָלט געשטערין פאַסירט, ניט וואהר?

— שׂרה! מיין געליעבטע שׂרה, וואו ביסט דוא? — האָט דער באַראָן צו זיך אַליין גערעדט — פאַר וואס ביסט דוא פון מיר אַנטלאָפען? אַך שׂרה! דיין נאָמען איז ביי מיר היילינ אונ טייער, איך פאַר געס דיך אפילו איין מינוט ניט, טהייערע שׂרה! מיין פרייד, מיין פערגניגען ביסט דו געוועזען, פון דער צייט וואס דו ביסט אַנטלאָפין איז די זוהן פאַר מיר פינסטער געוואָרען, צוליעב דיר שׂרה וועל איך שטארבען אַן אַצייט.

דער באַראָן האָט זיך אויס געווישט דיא אויגען וואס האָבען גיגאָסען טרערין וויא וואַסער, ער האָט זיך גיווענדעט צו מרדכי'ן אונ געזאָגט:

— האָר אויס, מרדכי, דער צעהל מיר אַלעס וואס דוא ווייסט וועגען שׂרה'ן אינ וואָס געהערט דוא זיך אָן מיט איהר, פאַרלייקען פון מיר קיין וואָרט ניט.

— איך קאן דעם הער׳ר באראן ערציילען דאס וואס איך האב גיהערט פון איהר אליין, איין מאל האט זיא מיר ערצעהלט אזא מעשה:

אמאל אין מיינע יונגע יאהרען, בעת איך בין גיוועזען אכשרת נשמה, א אונשולדיגעס קינד, איך האב פון קיין שלעכטעס ניט געוואוסט, בין איך אריין גיפאלען אין דיא האנד פון באראן וואס צו איהם גיהערט דער דארף פילדאשקע, ער האט מיך ליעב גיהאט וויא מיין לעבען, ער האט מיך געוואלט גליקליך מאכין, אונ אז איך האב גיזעהען אז דער באראן ליעבט מיך באמת, ער מיינט ניט קיין פאלשקייט אונ קיין נארעשקייט, האב איך איהם אויך אנגעפאנגען צו ליעבען... דער באראן האט גיזעהען דאס איך בין שוין אין זיין גאנץ גוט אריין... ער איז שוין מיט מיר פערטיג... האט ער גיוואלט איך זאל מיך טויפען, איבער גיין צו זיין גלויבען, אונ דאן וועט ער מיט מיר הייראטהען אזויא וויא דאס גאנץ פערלאנגט, דאמאלס האבען זיך מיר מיינע אויגען גיעפינט איך האב איינגעזעהען אז דאס איז פאר מיר דער בעסטער פלאן, איך האב מיך געלאזט אלאנגע צייט בעטען ביז איך האב מסכים געוועזען צו זיין פערלאנג, דער באראן האט זיך דאן געשעטצט גליקליך, מיר זיינען געוועזען ביידע צו פרידען מיט אונזער פלאן, מיר זיינען געפאהרען אין שטאט אריין, דארטין זיך איבער געבין אין זיין גלויבען, דאס שטאדטל איז גיוועזען ווייט פון דארף אוויארסט פערציג, מיר זיינען געקומען אויף דעם מיטען וועג ביי אקרעטשמע, דער באראן האט גיפרעגט מיין ערלויבניס, ער וויל אראפ גיין נעמען אביסל ווייין, איך האב איהם ערלויבט, ער האט מיר פערשפראכען צו ברייגען אויך עטוואס גוטעס אויב ער וועט אין קרעטשמע בעקומען צוקויפען, אין יענעם אויגענבליק האבען מיך מיינע געוויסענביסע אנגעפאנגען צו פייניגען, איך האב חרטה בעקומען אויף דעם גאנצין עסק, איך האב שטילערהייט גיאפינט דיא טיהר

(מרדכי הצדיק) פון

פון קארעטע, איך בין פון יענע זייט ארויס געקראכען, דער פוהרמאן זאל מיך ניט זעהען, איך האב מיין אויבערשטען מאנטעל אראפ גיצויגען אונ האב מיך מיט אגרויסע טוך איינגעהילעט אויף מיין קאפף, צו מיין גליק האב איך באגעגינט אבויער פאהרט אין זיין דארף אריין, האב איך איהם בעצאלט פיר זיין טרחה אונ ער האט מיך ערלויבט זיך זעצין אויף זיין וואגין, מיר זיינען גיקומען אין דארף דארטין האב איך גידונגען אפוהר אין שטאט אריין.

איך בין אריין גיגאנגען צו דעם רב אונ האב איהם ערצעהלט, אז מיין מאן האט מיך פערלאסען איבער אבלבול וואס ער האט גיהאט ער האט מיך געלאזין שוואנגער, אונ אט באלד מוז איך געלעגען ווערין, איך פיהל בייא זיך דאס אין נאך איינינע טאג מוז איך קומען צום "בראך—שטוהל", דער רב האט זיין פרויא גיבעטין זיא זאל מיך אריין נעהמען אין דעם הויז וואו ארעמע "זעכס-וואכערינס" ליגען דארטען אריין גיקומען, איך בין אין דעם ארמען אנשטאלט גיבראכט געווארען אין נאך איינינע טאג האב איך גיבארין אזוהן, איך האב איהם אנאמען געגעבען "מרדכי" איך האב באלד אבריעף געשריבען צו דעם באראן אונ האב איהם מודיע געווען דעם נאמען פון מיין זוהן אונ איהם אויך געשריבען אסימן טובהק דאס אינזער זוהן האט אצייכען אויף זיין לינקען ארעם אזויא וויא אבראדעווקע, כדי ער זאל אמאל ערקאנען זיין זוהן, איך האב איהם אויך געשריעבען אז אין דעם זעלבען טאג וועל איך פערלאזין דיא שטאט אונ פאהרען ווייטער, עס האט געדויערט איינינע טאג איז דער באראן בעצמו ובכבודו נעקומען אין שטאט זוכען מיך, דיא גאנצע שטאט האט גערעדט פון דעם באראנ'ס ערשיינען פלוצלונג אין שטאט גאר אונגעריכט, איך אבער האב גיוואוסט דאס ער איז אין שטאט גיקומען נור צוליעב מיר, דארום האב איך דעם זעלבען טאג דיא שטאט פערלאזען: געוואהנליך האב איך דאס קינד אויך מיט זיך גענומען, דער באראן האט דיא שטאט איבער גיקערט

(מרדכי הצדיק)

זוכענדיג

זוּבענדיג, ער האט אין פיעל הייזער געזוכט, פּילייכט וועט ער מיך געפינען, אָבער אומזאָנסט איז געווען זיין מיהע, דיא שטאָטלייט האבען איהם געזאָגט. אַז עס איז געווען אַשוואַנגערע פרויא בייא זייא, זיא האט אַזוהן געבאָרען, זיא האט איהם גילאָזט מל זיין, אָבער וואו זיא איז אַהינגעקומען ווייסען זייא ניט, דער באַראָן איז טרויעריג אַוועק געפאָהרען נאָך הויזע, אונ איך האב דאָס קינד ערצוינגען צערטליך מיט דער גרעסטער מוטער ליעבע, איך האב שוין מעהר ניט געהייראטהעט, ווייל איך האב דעם באַראָן זייער ליעב גיהאט, זיינע ליעבע האט מיר געברענט אין אַלע מיינע ביינער, נאָר איך האב ניט געקאָנט מאַכען אַזא שריט, איבער געהען צו זיין גלויבען, אונ אַזויא בין איך געבליבען זיצען וויא אַלעבעדיגע אַלמנה אויף מיין גאַנצען לעבען.

ז.

דיא גאַנצע צייט וואס מרדכי האט גערעט איז דער באַראָן געשטאַנען דעם קאָפּף אַראָפּ געלאָזען, ער האט זיך צוא געהערט צו יעדען וואָרט, ענדליך האט ער אַטיעפען בליק אויף מרדכי'ן געגעבען אונ האט געזאָגט: איך זעה אַז דוא ווייסט אַלע געהיימניסע, דוא ווייסט נאָך מעהר וויא איך, וויל איך דיר פרעגין וויא אַזויא האט שרה אַלעס דיר ערציילט? צוא וועלכען צוועק האט זיא דיר פאר טרויט איהרע סודות? — אונ וויא אַזויא קומסט דוא צו איהר, צו וויסען דיא אַלע זאכען אַזויא פינקטליך?

אַנשטאַט צו ענטפערן, האט מרדכי זיין קאָפּ אַראָפּ גילאָזען, זיין אָרם אויפגעדעקט אונ האט געזאָגט: זאָל דער הערר באַראָן ערקאָנען דעם צייכען אויף מיין לינקען אָרעם אַזויא וויא שרה האט אין איהר בריעף געשריעבען, אויב דער סימן איז נאָך ניט גענוג, וועל איך צייגען דעם הערר באַראָן אַצווייטען סימן, נעהמליך: שרה האט געשריבען, אין יענעם בריף אַז איהר קינד האט אויף זיין האַרצען אַגעבאָרענעם צייכען אַזויא וויא אַרויטער שטערן,

בײדענדיג האט מרדכי אויפגעבלייזט זיין הארץ אונ דער באראן האט דערזעהען דעם צייכען, אקורואט וויא שרה האט געשריבען.

ח.

אלאנגע צייט זיינען זייא ביידע געשטאנען אראפ גילאזין דיא קאפף, זייא האבען ביידע גיטראכט טיפע געדאנקען, מרדכי האט ערווארטעט זיין גליק אדער זיין אונגליק, וואס דאס וועט זיך אן דעם באראנ'ס גוטען ווילען, אויב ער וועט איהם אנערקאנען פאר זיין זוהן וועט ער גליקליך זיין, ווען ניט וועט איהם דער באראן רעכנען פאר אבעטריגער אונ וועט איהם אונגליקליך מאכען, דער באראן איז געשטאנען אונ האט ניט געוואוסט וואס צוא טאן, פון איינער זייט שטייט פאר זיינע אויגען אפארפלוכטער יוד, אנידערטרעכטיגע בעשעפנים, וואס עס איז פאר דעם באראן אשאנדע מיט איהם צו ריידען, פון דער צווייטער זייט זעהט ער זיין איינציגען זוהן פון זיין געליבטער שרה וואס האט איהם געבארען, אונ דיא סימנים זיינען ריכטיג אהן אשום צווייפעל, ענדליך האט זיך די פאטער — ליבע אין איהם ערוועקט, ער איז איהם אויף זיין האלדז ארויפגע-פאלען, האט איהם ארומגענומען אונ אהן ווארטער האט ער פיעל טרערען פארגאסען מרדכי האט איהם אויך ארומגענומען אונ האט אויך אהן ווארטער שטארק געוויינט.

וועלכער דאמאניסט איז אום שטאנד צו שילדערין מיט זיין פעדער דיא ריהרענדע סצענע, אבאראן מיט איוד האלטען זיך ארומגענומען אונ זיינען פון גרוים שמחה, גוויינען וויא קליינע קינדער אהן אויפהער . . .

ט.

דער באראן האט זיך געשטארקט, ער האט זיך געזעטצט אויף זיין שטוהל, האט גענומען זיין זוהן אונ איהם אוועק געזעצט בייא זיין רעכטע האנד, ער האט אויף איהם געקוקט זייער פריינדליך,

אונ האט געזאגט: „אט יעצט עראינגערע איך מיך דאס געזיכט פון מיין ליבע שרה, די געזיכטסציגע פונקט וויא איך וואלט איר יעצט געזעהען, מערקווירדיג וואס איך האב עס ביז יעצט ניט ערקאנט! דאס קאן מיך וואונדערן, נור איך מוז דיר דעם אמת זאגען, מיין טהייער קינד, דאס מיין הערץ איז צו דיר געוועזען אלע מאל ניט גאר גלייכגילטיג... מיין הערץ האט עפעס געפילט ליעבע צו דיר, איך האב אליין ניט גיוואוסט וואראום, נור זעה מיין קינד פון גרוים שמחה האב איך פאר געסען ביי דיר צו פרעגען וואו איז דיין ליבע מוטער, לעבט זיא נאך אונ וואו וואהנט זיא יעצט איז מעגליך איר צו זעהען?

— ניין, ליבער פאטער, — האט מרדכי גיענטפערט — שוין דרייא יאהר צייט וויא דיא ליבע מוטער מיינע איז גישטארבען אין דער שטאט צילינדערהאלץ, אונ דארטין איז זיא באגראבין גיווארין.

— פאר וואס מיין קינד — האט דער בארא̈ן גיפרעגט, האסט דוא מיר דעם סוד ביז היינט ניט פערטרויט, וואלסט דו דאך אזוא פיל צרות ניט געברויכט צוא ליידען, דיר וואלט דאך שוין לאנג געוועזען גוט וויא די גאנצע וועלט, עס איז דאך געווים דא אגרויסע אורזאכע פאר וואס דו האסט ביז היינט געשוויגען.

— דיא אורזאכע איז גאנץ איינפאך — האט מרדכי — גיענטפערט, איך האב געפירכטעט פיללייכט וועסט דוא ליעבער פאטער מיר צווינגען אנצונעהמען דיין גלויבען אונ צופערלאזען דעם יודישען גלויבען וואס איך ליעב איהם בעסער וויא אלע זאכין אין דער וועלט.

ווער האט דיך יעצט געבראכט צו טאהן אזא זאך? וואס האט דיך יעצט בעוואגען מיר צו ענטדעקען דאס געהיימניס? — האט דער בארא̈ן געפרעגט.

— דער בויער קארל, האט מרדכי גיענטפערט — צו ליעב איהם, ער זאל ניט ברויכען ליידען הונגער אונ נאטה, האב איך דיר ענטדעקט דעם סוד, יעצט האפף איך דאס צוליעב מיר וועסט דו בהמנות האבען אויף מיין גוטען פריינד קארלען אונ זיין הויז ניט

פֶּערְקױפֶען, נוּר אִיהם וַוארְטֶען בִּיז עֶר וֶועט קָאנֶען בֶּעצָאהלֶען.

י.

— הָאר מײן קִינְד — הָאט דֶער בּאראן גֶעזָאגְט — אִיךְ עֶרְלױבּ דִיר צוּ טָאן װיא דוּ װִילְסְט, װיא דִיר גִיפֶעלְט אוּנ װיא דִיר אִיז בֶּעסֶער, עֶנְטְװײדֶער דוּ קָאנְסְט אַלֶעמֶען עֶרְצײלֶען אַז דוּ בִּיסְט מײן זוּהן, דַאן אָבֶער װֶעסְט דוּא מוּזֶען אִיבֶּער גֶעהֶען צוּ מײן גְלױבֶּען, אַנְדֶערְשׁ קָאן עֶס נִיט זַײן; אָבְּער דוּ זָאלְסְט קײנֶעם נִיט עֶרְצײלֶען דִיא גַאנְצֶע מַעֲשֶׂה, אִיךְ װֶעל דִיר שְׁטִילֶערְהֵייט גְלִיקְלִיךְ מַאכֶען, דוּא בִּיסְט בַּייא מִיר אַבֶּן יָחִיד אִיךְ הָאבּ מֶעהר גִיט גֶעהֵייראַטְהֶעט, װײל אִיךְ הָאבּ גֶעטְרױעֶרְט נָאךְ דַײן מוּטֶער, אַלְזָא אַלֶעס װָאס אִיךְ הָאבּ גֶעהֶער צוּ דִיר, נוּר אַלֶץ שְׁטִילֶערְהֵייט.

מרדכי הָאט זִיךְ גֶעבּוּקְט פַאר אִיהם בִּיז דֶער עֶרְד אוּנ הָאט אִים גֶעקוּשְׁט זַײנֶע פִּיס אַזױא װיא אַלֶע מָאל, דֶער בּאראן הָאט אִיהם אוּיפְגֶעהֵייבֶּען אוּנ גֶעזָאגְט: גײן מײן קִינְד, דוּא װֶעסְט מִיךְ קוּשֶׁען אִין מױל, אַזױא װיא אַזוּהן בְּרױךְ צוּ טָאן זַײן פָאטֶער, דוּא בִּיסְט מִיט מִיר מֶעהר קֵיין פְרֶעמְדֶער נִיט.

אִין יֶענֶעם טָאג הָאט דֶער בַּארָאן גִיגֶעבִּין מרדכי׳ן אַגְרױס שְׁטֵיינֶערְנֶעס הױז פַאר אַגֶעשֵׁיינְק. אױךְ פֶעלְדֶער אוּנ װײנְגֶערְטְנֶער, נוּר דִיא מַעֲשֶׂה זָאל נִיט װֶערִין צוּ פִיל אוּיפְפַאלֶענְד הָאט עֶר אִיהם אַרױס גִיגֶעבִּין שְׁרִיפְטְלִיךְ אַז מרדכי הָאט דָאס בַּייא אִיהם גִידוּנְגֶען אױף פִּיל יָאהרֶען אוּנ הָאט אִיהם פַאר אַלֶע יָאהרֶען בֶּעצָאלְט פָאר-אױס.

דֶער בַּארָאן הָאט מרדכ׳ן גֶעמאכְט פַאר זַײן בֶּעפָאלְמֶעכְטִיגְטֶען אִיבֶּער זַײנֶע אַלֶע גִיטֶער, װָאס מרדכי הָאט גֶעװָאלְט הָאט עֶר גֶעטָאן, דִיא אַלֶע קְנֶעכְט הָאבֶּען זַײעֶרֶע אױגִין גִיעֶפִינְט, זַײא אִיז גֶעװָארֶען גוּט װָאס בֶּעסֶער קָאן גָאר נִיט זַײן, מרדכי הָאט מִיט זַײא פִיל חֶסֶד גֶעטָאן װָאס נוּר מֶעגְלִיךְ אִיז, זַײעֶרֶע שְׁװֶערֶע אַרְבֵּייט הָאט עֶר פַאר גְרִינְגֶערְט, זָעלְטֶען זַײעֶר זָעלְטֶען

האט ער ערלויבט אז אקנעכט זאלל בעשטראפט ווערען. אויך ניט מיט ריטער וויא אמאל. אללע קנעכט האבען גאט גיבעטין פאר דעם געזונד אונ גליק פון מרדכי'ן.

יא.

בייא קארלען אין שט״ב. יז גיוועזען זייער פרויערינג, פיל מענשען האבען זיך פערזאממעלט בעטראכטען זיין הויז אונ זיינע ווירטהשאפט, יעדערער האט גישאצט נאך זיין גוטען ווילען, זייא האבען גיוואָרט אויף אשלים פון בארן. זאל קוממען פערקויפען דאס הויז מיט דיא פעלדער אונ דיא גאנצע ווירטהשאפט. קארל מיט זיין פרויא זיינען ארום געגאנגען ברעכענדיג דיא הענד.

— וואו איז מרדכי? — האט קארל'ס פרויא געזאגט — געוויס האט ער אן אונז פארגעססען, ער קומט זאגאר ניט אונז זאגען יא, אדער ניין, וואס קאן דאס בעדייטען? —

— ער לויפט ארום — האט קארל געזאגט — בייא אללע זיינע בעקאנטע קאפיטאליסטען, ער וויל קוממען מיט אגוטע בשורה דאס ער האט שוין געלד צו בעצאהלען דעם בארן. אונ אזוי זיך ווייזען פאר אונז וויל ער ניט ווייל ער קאן ניט זעהען אונזער עלענד.

— דוא האסט אטעות, קארל — האט זיין פרויא געזאגט — מרדכי איז נישט מעהר וויא איד, ער זוכט נור צו פערדינען אן אונז, יעצט אז ער זעהט דאס ער וועט בייא דעם עסק ניט פארדינען וויל ער אפילו זיך ניט צייגען.

— אויף אונזער מרדכי'ן — האט קארל געזאגט, זאלסט דוא קיין שלעכט וואָרט ניט ריידען, ער איז אין מיינע אויגען „אגוטער מלאך" וואס וויל נור גוטעס טאן אונ יעצט געוויס קאן ער אונז ניט העלפען דארום קומט ער ניט.

— דאס איז דיין חסרון — האט דיא פרויא געזאגט — וואס דוא גלויבסט יעדען מענשען אפילו מרדכי'ן אויך.

— אונ איך בלייב בייא דאס מיינינע האט קארל געזאגט —

אַלְלֶע מֶענְשֶׁען זיינֶען טאָקע פַּאלְשׁ. נור מרדכי אִיז בְּרַאוו אונ עֶהרְלִיךְ אונ גֶעווים וֶועט עֶר קוּמְמֶען.

בַּייא דִיזֶע וֶוערְטֶער הָאט זיךְ גִיעֶפִּינְט דִיא טָהיר אונ מרדכי אִיז אַרַיינְגֶעקוּמְמֶען, זיין פָּנִים הָאט אִיהם גֶעפְלַאמְט פוּן גְרוֹיס פְרֵייד, עֶר הָאט גֶענוּמְמֶען אַפַּאפִּיר אונ הָאט דָערְלַאנְגְט קַארל'ן אִין דֶעם פַּאפִּיר הָאט דָער בַּארָאן מִיט זיין אֵייגֶענֶע הַאנְד גֶעשְׁרִיבֶּען; אַז קַארל הָאט אִיהם דִיא טוֹיזֶענְד גוּלְדֶען בֶּעצָאהלְט, אונ עֶר הָאט מֶעהר צו אִיהם בִּיז הַיינְטִיגֶען טָאג קֵיין פָאדֶערוּנְגֶען נִיט.

קַארל הָאט זיךְ מִיט מרדכי'ן גֶעקוּשְׁט, אונ קַארל'ס פְרוֹיא אִיז גֶעפַאלְלֶען אוֹיף אִיהרֶע קְנִיא אונ מִיט טְרֶערִין פוּן שִׂמְחָה הָאט זִיא גֶעזָאגְט צוּ מרדכי'ן „לִיבֶּער גוּטֶער מַלְאָךְ"! פֶּערְצַייהֶע מִיר וָואס אִיךְ הָאבּ דִיךְ בֶּעלֵיידִיגְט אוּנְטֶער דִיא אוֹיגֶען. גְלוֹיבּ מִיר „גוּטֶער מַלְאָךְ", דָאס מַיין בִּיטֶער הַארְץ הָאט מִיךְ צוּ דֶעם אוּנְרֶעכְט גֶעבְּרַאכְט, יֶעצְט נֶעהֶע אִיךְ, אַז דוּא בִּיסְט וִוירְקְלִיךְ אוּנְזֶער „גוּטֶער מַלְאָךְ" דוּא הָאסְט אוּנְז מִיט דַיין חֶסֶד גִירֶעטֶעט פוּן אוּנְגְלִיק, מִיט וָואס בִּין אִיךְ אִים שְׁטַאנְד דִיר צוּ בֶּעצָאהלֶען אונ בֶּעלָאהנֶען? —

— דָער מִיט הָאט מרדכי גֶעזָאגְט — וָואס דוּא וֶועסְט אִין אַנְגֶעלֶעגֶענֶע צַייט הֶעלְפֶען אַנְדֶערֶע נָאטְהבֶּעדִירְפְטִיגֶע, אונ דַאן וֶועל אִיךְ דִיר בְּלַייבֶּען אַיין עֶווִיגֶער פְּרַיינְד.

דִיא אַלְלֶע קוֹיפֶער זַיינֶען זיךְ פַאנַאנְדֶער גֶעגַאנְגֶען, אונ בַּייא קַארל'ן אִין הוֹיז אִיז גִיוֶועזֶען שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה, קַארל מִיט זַיין פְרוֹיא הָאבִּין זיךְ גִיפְרֵייט מִיט מרדכי'ן אונ הָאבִּין אַלְלֶעמֶען עֶרְצֵיילְט: דָאס מרדכי אִיז „אַגוּטֶער מַלְאָךְ".

יב.

אִין דִיא שְׁטֶעדְטִיל צִילִינְדֶענְהָאלְץ הָאט מֶען עֶרְצֵיילְט נֵייעֶס. אַז דָער בַּארָאן אונ דָער אִיד מרדכי זַיינֶען גֶעקוּמְמֶען אִין שְׁטָאדְט, זַייא הָאבֶּען בֶּעזוּכְט דֶעם יוּדִישֶׁען „בֵּית-עוֹלָם" זַיינֶען גֶעפַאלְלֶ.ן אוֹיף שׂרה'ס קֶבֶר אונ הָאבִּין בֵּיידֶע שְׁטַארְק גֶעוֵויינְט. דָער בַּארָאן הָאט

בֶּעפֿאהלֶען צוּ שְׁטֶעלֶען אוֹיף אִיהר קֶבֶר אַגְרוֹיסֶע טְהייֶערֶע מַצֵבָה מִיט אַיין אוֹיפְשְׁרִיפְט:

„הִיר לִיגְט בֶּעגְרָאבֶּען דִיא פְרָאמֶע מרים, זִיא הָאט לִיבּ „גֶיהַאט אִיהר פָאלְק מֶעהר וִויא זִיךְ אַלֵיין, זִיא הָאט זִיךְ גֶעאָפְּפֶערְט „פַאר אִיהר רֶעלִיגִיאָן. אוּנ זָא וַוייטֶער”.

פִיל אַיינְוואהנֶער פוּן שְׁטָאדְט הָאבְּטֶן נִיט גֶעגְלוֹיבְּט דִיא מֶערְקְוִירְדִיגֶע נַייעֶס אוּנ זַיינֶען גִינַאנְגֶען אוֹיף דֶעם בֵּית-עוֹלָם זִיךְ אִיבֶּערְצֵייגֶען, וָועהֶען דִיא מַצֵבָה, אַלֶע הָאבֶּען דִיא אוֹיפְשְׁרִיפְט גִילֶעזִין נוּר קֵיינֶער הָאט נִיט גִיוואוּסְט וָואס דָאס בֶּעדֵייט, אוּנ וָואס פַאר אַמְחוּתָן דֶער בַּארָאן אִיז מִיט אִיהר, דָאס אִיז גֶעבְּלִיבֶּען צַּרֶעטְהזֶעל בִּיז הַיינְטִיגֶען טָאג, דָאס הֵייסְט: בִּיז דִיא צִילִינְדֶערְהָאלְצֶער מֶענְשֶׁין וֶועלִין לֶעזִין אוּנְזֶער גֶעשִׁיכְטֶע וואוּ מִיר הָאבֶּען בֶּעשְׁרִיבֶּען דִיא גַאנְצֶע מַעֲשֶׂה. דֶענְסְטְמָאל וֶועלִין זַייא וִויסֶען דִיא אוּרְזַאכֶע פַאר וָואס דֶער בַּארָאן מִיט דֶעם יוּדֶען מרדכי הָאבֶּען בֶּעזוּכְט זַייעֶר בֵּית-עוֹלָם.

יג.

נָאךְ דֶער גַאנְצֶער מַעֲשֶׂה אִיז דֶער בַּארָאן קְרַאנְק גֶעוָוארֶען. עֶר הָאט גֶעוואוּסְט דָאס עֶר בְּרוֹיךְ שְׁטַארְבֶּען. הָאט עֶר גֶעלָאזְט רוּפֶען פוּן זַיין דָארְף דֶעם גֵייסְטְלִיכֶען אוּנ הָאט זִיךְ פַאר אִיהם מִתְוַדֶה גִיוֶועֶן אוֹיף אַלֶס וָואס אִיהם הָאט גֶעטְרָאפֶען. עֶר הָאט אִיהם אוֹיךְ עֶרְצֵיילְט דָאס דֶער יוּדֶע מרדכי אִיז זַיין זוּהן פוּן זַיין גֶעלִיבְּטֶער פְרוֹיא שרה. נָאךְ דֶער וִוידוּוי אִיז עֶר גִישְׁטָארְבֶּען.

דֶער גֵייסְטְלִיכֶער הָאט דָאס עֶרְצֵיילְט דִיא רִיכְטֶער, מרדכי הָאט זִיךְ בַּאלְד דֶערְוואוּסְט דָאס דִיא מַעֲשֶׂה אִיז שׁוֹין מֶעהר קֵיין גֶעהֵיימְנִיס נִיט, הָאט עֶר גֶענוּמֶען זַיין פְרוֹיא אוּנ קִינְדֶער אוֹיךְ אַבִּיסֶעל גֶאלְד, זִילְבֶּער אוּנ וָואס עֶר הָאט נוּר גֶעקָאנְט, אוּנ אִיז אַנְטְלָאפֶען גֶעוָוארִין אִין הָאלְלַאנְד. פוּן דָארְט אִיז עֶר אַנְטְלָאפֶען אוֹיף אַשִׁיף נָאךְ אַמֶערִיקָא. עֶר הָאט דָארְטֶען גֶעגְרִינְדֶעט אַגְרוֹיס גִישֶׁעפְט אוּנ הָאט גִילֶעבְּט גְלִיקְלִיךְ.

(מרדכי הצדיק) וויינעם

זיינֶעם איין אייניקיל הָאבּ איך ניט לאנג גיזֶעהֶען, יֶענֶער הָאט מיר דיא מַעֲשֶׂה עֶרְצֵיילְט אונ איך הָאבּ עֶס פֿאַרְשְׁרִיבֶּען אִין מיין טַאגֶעס בּוּךְ צוּם עֶווינֶען אַנְדֵיינְקֶען. —

עֶנדע

דער קַצָב.

דֶעם מֶענְשֶׁען אִיז שְׁוֶוער צוּ וִויסֶען וָואס וֶועט זיין מִיט אִיהם אויף יֶענֶער וֶועלְט. אוּנ דָאךְ הָאבֶּען זיךְ גֶעפֿוּנֶען עֶטְלִיכֶע מֶענְשֶׁען וָואס הָאבֶּען יָא גֶעוואוּסְט זֵייעֶר סוֹף. הֶער אוּיס מיין לִיבּ קִינְד אַשֵׁיינֶע מַעֲשֶׂה אוּנ הַאלְט עֶס לְזִכָּרוֹן.

אַחָסִיד, אַתַּלְמִיד חָכָם, זֵייעֶר אַפְרוּמֶער, הָאט בַּייא גָאט גִיבֶּעטֶען דָאס עֶר זָאל אִיהם מוֹדִיעַ זיין וֶוער וֶועט זיין חָבֵר זיין אויף יֶענֶער וֶועלְט. אִיהם הָאט זיךְ גֶעוָואלְט וִויסֶען מִיט וֶועמֶען עֶר וֶועט צוּ בְּרֵיינְגֶען דָארְטֶען אַזָא לַאנְגֶע צֵייט. דֶער חָסִיד הָאט גֶעפַאסְט אַלַאנְגֶע צֵייט. תְּפִלָּה גֶעטָאן. פִיל רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים גִיבֶּעטֶין. בִּיז גָאט הָאט אִיהם אִין חָלוֹם גֶעוויזֶען דָאס יֶענֶער קַצָב (פְלֵיישׁ הַאנְדְלֶער) וֶועט זיין חָבֵר אויף יֶענֶער וֶועלְט זיין, דֶער חָסִיד הָאט אוֹיפְגֶעוַואכְט. עֶר אִיז גִיוֶוען זֵייעֶר פַארְטְרוֹיעֶרְט אוּנ אוּמֶעטִיג אוּנ הָאט פוּן דָאס נַייא אָנְגֶעפַאנְגֶען צוּ פַאסְטֶען אוּנ גָאט צוּא בֶּעטֶען דָאס עֶר זָאל אִיהם וַוייזֶען וֶוער וֶועט זיין חָבֵר זיין אויף יֶענֶער וֶועלְט. גָאט הָאט אִיהם אִין חָלוֹם אַצְווייטֶען מָאל גֶעזָאגְט: וָואצוּ פְרֶעגְסְט דוּא נָאךְ אַמָאל? אִיךְ הָאבּ דיר דָאךְ שׁוֹין גֶעזָאגְט: וֶוער דיין חָבֵר וֶועט זיין, אוּנ זָאג דיר יֶעצְט נָאךְ אַמָאל יֶענֶער קַצָב!

בֶּאֱמֶת גֶעזָאגְט — הָאט דיא בָּאבֶּע גֶעזָאגְט — הָאט אִיהם גָאט גֶעזָאגְט דֶעם נָאמֶען פוּן דֶעם קַצָב, נוּר אִיךְ הָאבּ פַארְגֶעסְסֶען זיין נָאמֶען, וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן.

וויא דער חסיד האט די ווערטער געהערט האט דיא באבע ווייטער ערציילט — האט ער אנגעפאנגען וויינענדיג מיט א הויכע שטימע , קרעכצען און זיפצען , באלד אבער האט ער געהערט א שטימע פון הימעל וואס האט צו איהם געזאגט : ווען דוא וואלסט ניט אזא חסיד געוועזען האסט דוא יעצט פארדינט דעם טוידט . ווארום דוא וויינסט גאנץ אומזאנסט . זאג אדרבה . פאר וואס גיפעלט דיר ניט דער קצב פאר א חבר ? דוא ווייסט וואס פאר מעשים טובים דער קצב האט געטאן ? אזעלכע מעשים וואס גרויסע חסידים טהוען דאס ניט , און ער פארדינט צו זיין דיין חבר .

דעם מארגענס האט דער חסיד אויפגעוואכט פון זיין שלאף און איז געגאנגען צו דעם קצב , ער האט איהם שלום גיגעבען און האט זיך געבעטען איהם גיזעצט און האט צו איהם געזאגט ; ערציילט מיר פון דיינע חסדים און אללע מעשים טובים וואס דוא האסט געטאן אויף דער וועלט צייט דיין לעבען . האט דער קצב איהם געאנטווארטעט : דוא מיין הערר זעהסט דאך וואס איך טוא . איך בין א קצב און וויא פיל איך פערדין צו טהייל איך אויף צוויא טהייל . איין טהייל גיב איך אב צדקה ארעמע לייט . און מיט דעם צווייטען טהייל לעב איך און בין מפרנס מיין פאמיליע . —

— איך ווייס — האט דער חסיד געזאגט — דאס פיל מענשען גיבין צדקה מעהר וויא דוא . איך פערלאנג פון דיר דאס דוא זאלסט מיר ערציילען וואס פאר א גוטע זאך דוא האסט געטאן וואס ניט אללע מענשען קענען עס טהון .

דער קצב האט אגאנצע שטונדע געקלערט , נאכהער האט ער געזאגט : יא , מיין הערר , איך האב מיר ערינערט א מעשה נורא וואס איך האב געטאן מיט עטליכע יאהר צוריק .

— ערציילט מיר — האט דער חסיד געזאגט — איך בין זייער נייגיריג צו הערין .

— גוט — האט דער קצב געזאגט — איך וועל עס דיר ערציילען , דיא מעשה איז אזוי געוועזען :

(דער קצב   מיט

מיט עטליכע יאהר צוריק ווייא איך האב מיר בעשעפטיגט מיט מיינע ארבייט. איך בין גיוועזן מיד, האב איך גיזעהען דאס אגאנצע חברה כותים גייען אונ פיהרען מיט זיך פיל געפאנגענע אונ צווישען זייא אמעדכען פון אנאהר צוועלף, דאס מעדכען האט געוויינט ביטערליך אונ יאמערליך, איך בין צו געגאנגען צו איהר נאהענט אונ האב איהר געפרעגט:

— טאכטערל וואס וויינסט דוא אונ וואס שרייסט דו מעהר וויא אלע געפאנגענע? — האט זיא מיר געענטפערט מיין הערר! איך בין איודען אונ האב מורא דאס דיא כותים וועלען מיר צווינגען צו ווערען אוים יודין. דארום וויין איך אונ בעט גאט דאס דיא יודען זאלין מיר אוים לייזין פון דיא כותים". וויא איך האב גיהערט איהרע ווערטער, האב איך מיך אויף איהר ערבארעמט אונ האב צו איהר געזאגט שווייג. ניט וויין, גלויב מיר דאס איך וועל דיר אוים לייזען פון זייערע הענד. — איך האב קיין צייט פערלארען אונ גלייך בין איך געגאנגען צו איהר הער. אונ האב זיא פון זיינע הענד אוים געקויפט פאר פיל געלד. מעהר וויא מיין פארמעגען האט בעטראפען. איך האב זיא געבראכט צו מיר אהיים. איך האב איהר בעקליידעט אונ איהר געהאלטען וויא איין אייגען קינד. איך האב געהאט אבן יחיד, ער איז אלט געווארען איין אונ צוואנציג יאהר. ויהי היום האב איך מיט איהם גערעדט אין געהיימען ארט דאס קיין מענש זאל הערין אונ וויסען פון וואס מיר ריידען, איך האב צו איהם געזאגט: הער מיין קינד. איך וויל דיר געבען אזא עצה וואס דאדורך וועסט דוא האבען דינע אונ יענע וועלט. נור דוא זאלסט מיר חלילה ניט ענטזאגען אונ טאן מיין ווילען. —

— זייא זיכער ליבער פאטער — האט מיין בן יחיד'ל צוא מיר געזאגט — דאס איך וועל דיר געוויס פאלגען אונ געהארכזאם זיין, נור זאג מיר דיין פערלאנג פון מיר.

— מיין ווילען איז — האב איך אים געזאגט — דאס דו זאלסט נעמען דאס ארעמע מיידעל פאר אווייב, אונ איך וועל אייך ביידען

גֶיצָן שֵׁיינֶע קְלֵיידֶער אוּנ גֶעבֶּען טֵייעֶרֶע תַּכְשִׁיטִין .

— אִיךְ בִּין אִין דֵיין הַאנְד, לִיבֶּער פָּאטָער — הָאט מִיר גֶיעֶנְטְפֶערְט — דוּ קָאנְסְט טָאן מִיט מִיר וְויא דִיר אִיז גֶיפֶעלֶען.

אִיךְ הָאבּ מִיר זֵייעֶר גֶעפְרֵייט צוּהֶערֶען זַיין תְּשׁוּבָה אִיךְ הָאבּ אָנְגֶעפַאנְגֶען צוּבֶּערֵייטֶען (מֵכִין זַיין) זִיךְ צוּ דֶער חֲתוּנָה, גֶעגֵייט נַייֶע קְלֵיידֶער פוּן קָאפְּף בִּיז דִי פִּיס, קֵיין הָאר נִיט פַארְפֶעלְט, גֶעמַאכְט אַגְרוֹיסֶע פָארְגֶערֶעהמֶע סְעוּדָה, גֶעשִׁיקְט רוּפֶען אַלֶע שְׁטָאט לַייט צוּ דֶער חוּפָּה, עָס זַיינֶען צוּזַאמֶען גֶיקוּמֶען אַלֶע שְׁטָאט אָרֶעמֶעלַייט, אוֹיךְ דִי בַּעֲלֵי בַּתִּים מְשַׂמֵחַ צוּ זַיין דֶעם חָתָן מִיט דֶער כַּלָּה, אִיךְ הָאבּ דִי אָרֶעמֶעלַייט גֶעזֶעצְט צוּזַאמֶען מִיט דִי רֵייכֶע, כְּדֵי זֵיי זָאלֶען נִיט מְבוּיָישׁ וֶוערְן, אִיךְ הָאבּ דֶערְלַאנְגְט פֶערְשִׁידֶענֶע שְׁפַּייזֶען, גוּטֶע גֶערִיכְטֶען, אַלֶע הָאבֶּען גֶעגֶעסֶען, גֶעטְרוּנְקֶען זִיךְ מְשַׂמֵחַ גֶעוֶועזֶען, אוֹיסֶער בֵּייא אֵיין טִישׁ הָאבֶּען דִיא גֶעסְט נִיט גֶעגֶעסֶען אוּנ נִיט גֶעטְרוּנְקֶען, אִיךְ הָאבּ זֵייא גֶעפְרֶעגְט וָוארוּם זֵייא עָסֶען נִיט, הָאבֶּען זֵיי דֶען חָלִילָה גֶעפוּנֶען אַפֶּעלֶער אִין מַיינֶע שְׁפַּייזֶען. — נֵיין — הָאבִּין זֵיי גֶעזָאגְט — דֵיינֶע שְׁפַּייזֶען זַיינֶען זֵייעֶר גוּט, דָאס מֶעג עָסֶען דֶער גְרֶעסְטֶער גְּבִיר, נוּר דֶער אָרֶעמַאן וָואס זִיצְט דָא מִיט אוּנְז וֵויינְט בִּיטֶערְלִיךְ, אוּנ דַארוּם קָאנֶען מִיר נִיט עָסֶען, מִיר קָאנֶען נִיט הֶערֶען זַיין קְרֶעכְצֶען אוּנ זַיין זִיפְצֶען.

אִיךְ הָאבּ גֶענוּמֶען דֶעם אָרֶעמַאן פַאר זַיין הַאנְד, אוּנ אִיךְ הָאבּ אִיהם אַרוֹיס גֶעפִירְט אוֹיף דֶער גַאס. אוּנ אַז מִיר זַיינֶען גֶעוֶועזֶען נוּר בֵּיידֶע אָהְן אַפְרֶעמְדֶען אִין מִיטֶען, הָאבּ אִיךְ צוּ אִים גֶיזָאגְט: לִיבֶּער פְרֵיינְד, עֶרְצֵייל מִיר וָוארוּם וֵויינְסְט דוּא אַזוֹיא בִּיטֶערְלֶעךְ אוּנ פַאר וָואס קְלָאגְסְט דוּ אַזוֹי שְׁטַארְק? אֶפְשָׁר בְּרוֹיכְסְט דוּ הָאבֶּען גֶעלְד צוּ בֶּעצָאהלֶען אַחוֹב, זָאג מִיר, וֶועל אִיךְ דִיר לַייהֶען, נוּר פַארְלֵייקֶען פוּן מִיר נִיט אוּנ זָאג מִיר דֶעם אֶמֶת.

— אִיךְ בִּין קֵיין מֶענְשִׁין נָאר נִישְׁט שׁוּלְדִיג — הָאט דֶער אָרִימַאן גִיעֶנְטְפֶערְט — אוּנ אִיךְ בְּרוֹיךְ קֵיין גֶעלְד אוֹיךְ נִיט, נָאר אִיךְ וֵויין

און קְלָאג װֶעגֶען דָאס מֵיידֶעל וָואס זיא הָאט יֶעטְ.ט חֲתוּנָה מִיט דיין זָאהן. —

— וָואס ? — הָאבּ איך גֶעפְרֶעגְט — דֶער שַׁדְכָן גֶעפֶעלְט דיר ניט ? אָבֶער דוּ הָאסְט גֶעפוּנֶען אַ מוּם אין מיין זָאהן ?

— ניין — הָאט דֶער אָרֶעמַאן גֶעזָאגְט — איך וֶועל דיר עֶרְצֵיילֶין די גַאנְצֶע מַעֲשֶׂה: דָאס מֶאדְכֶען איז פוּן יֶענֶער שְׁטָאט, אַז זיא איז צְוֶועלְף יָאהר אַלְט גֶעוֶועזֶען הָאבּ איך זיא מְקַדֵשׁ גֶעוֶועזֶען (וויא דֶער שְׁטֵיינֶער איז גֶעוֶועזֶען פַארְצֵייטִין בּייא יוּדֶען מְקַדֵשׁ צוּ זיין צוּ די תְּנָאִים) זיא איז נַאכְהֶער גֶעפַאנְגֶען גֶעוָוארֶען הָאבּ איך איר ניט אוֹיף גֶיהֶערְט צוּ זוּכֶען בּיז איך הָאבּ איר דָא גֶעפוּנֶען, אָט זֶעה די תְּנָאִים אוּנְזֶערֶע, אוֹיךְ דֶעם שְׁטָר קִדוּשִׁין אוּנְזֶערְן, אוּנ דַארוּם וויין איך.

— הָאסְט דוּא אַסִימָן (אַצֵייכֶען) אוֹיף דָאס מֵיידֶעל ? — הָאבּ איך אִיהם גֶעפְרֶאגְט.

— יַא — הָאט עֶר גֶיזָאגְט — וֶוען זיא איז גֶעוֶועזֶען אַמָאל נָאךְ אַקִינְד הָאבּ איך אִיהר גִיזֶעהֶען בּייא אִיהרֶע עֶלְטֶערְן אוּנ גֶעזֶעהֶען אַצֵייכֶען, אָט דֶעם אוּנ דֶעם.

איך הָאבּ אִים גֶעגְלוֹיבְּט דָאס עֶר זָאגְט דֶעם רֵיינֶעם אֱמֶת אָן פַאלְשְׁקַייט, הָאבּ איך צוּ אִים גֶעזָאגְט: וַוארְט אַבִּיסֶעל, עֶס וֶועט שׁוֹין רֶעכְט וֶוערִין, נוּר ניט וויין אוּנ פֶערְלָאז זיךְ אוֹיף גָאט אוּנ גְלוֹיבּ מיין וָוארְט דָאס איךְ וֶועל דיין וואוּנְשׁ עֶרְפִילֶען.

איך הָאבּ גֶערוּפֶען מיין זָאהן אוּנ הָאבּ צוּ אִיהם גֶעזָאגְט: דוּ הָאסְט מִיר גֶעפָאלְגְט חֲתוּנָה צוּ הָאבֶּען מִיט דָאס מֶאדְכֶען, יֶעטְצְט בִּיטֶע איךְ דיר דָאס דוּ זָאלְסְט מִיר אוֹיךְ פָאלְגֶען דיא זַאכֶע וָואס איךְ וֶועל דיר בִּיטֶען אוּנ דֶענְסְטְמָאל וֶועט דיר גֶעווִיס גוּט זיין.

— איךְ וֶועל דיר אוֹיךְ יֶעצְט פָאלְגֶען, לִיעבֶּער פָאטֶער — הָאט מיין זָאהן גֶיעֶנְטְפֶערְט — אַזוֹיא וויא איךְ הָאבּ דיר גֶעפָאלְגְט דָאס עֶרְשְׁטֶע מָאל.

— זַייא וויסֶען מיין קִינְד, הָאבּ איךְ צוּ אִיהם גֶעזָאגְט — דָאס דיא מֵיידֶעל איז שׁוֹין לַאנְג מְקוּדֶשׁ צוּ אַנַאנְדֶערְן, איךְ הָאבּ מִיט

מיינע אויגען געזעהען דעם שטר קידושין, אונ דער מענש וואס האט זיא מקדש געוועזען איז אויך דא ביא אונז אין שטוב, פארשטייסט דו דאך דאס זיא איז א אשת-איש, אונ דו טאהרסט מיט איהר ניט חתונה האבען, על כן איז מיין וואונש אונ פערלאנג, דאס דו זאלסט יענעם מענשען אבגעבען זיין כלה אויך אלע קליידער מיט די תכשיטין וואס איך האב דיר געגעבען, אונ דאדורך וועסט דו בעלאהנט ווערין פון גאט, איך וועל דיר געבען אבעסערע פרויא וויא דאס מיידעל איז, אונ דאפעלטע קליידער, נור פאלג מיר מיין ליעב קינד אונ טהוע אזויא וויא איך זאג דיר.

— איך וועל טהון וויא דוא פערלאנגסט, האט מיין זאהן געענטפערט. אונ דוא קאנסט טהון וויא דוא זאגסט.

איך האב גענומען דעם ארעמאן, איהם ארומגעוואשין אנגעצויגען מיט מיין זאהנ׳ס קליידער אונ איהם ארונטערגעפיהרט אונטער דער חופה מיט דיא זעלבע אונטערפיהרערס. מיט דעם זעלבען פאראד, אזויא וויא ער וואלט געוועזען מיין אייגענער זוהן. נאך דער חופה האב איך זייא אבגעגעבען אלעס וואס איך האב צוגעגרייט פאר מיין זוהן. אונ דיא פאר-פאלק זיינען ביא מיר אלאנגע צייט געזעסען, זייא האבען גוט פערבראכט, געלעבט אפרייליכע טאג, זייא האט ביא מיר גאר ניט געפעהלט, זייא האבען פארגעסען אן זייערע צרות אונ שמערצען, ביז זייא אליין האבען אנגעפאנגען צו בעטען ביא מיר: דאס זייא ווילען פאהרען אהיים אין זייער שטאדט. איך האב זייא געגעבען מתנות אונ שפייז מיט-צו געהמען אויפ׳ן וועג, זייא זאלען האבען צו עסען, אונ איך האב זייא אוועקגעשיקט בשלום.

אלאנגע צייט האב איך געפראגט ביא אלע אורחים וואס פלעגען קומען פון דארט אהער, וואס דיא פאר-פאלק מאכט? אונ האב מיך צו דער צייט געפריידט צו הערען דאס גאט האט זייא געהאלפען אונ זייא געהט גאנץ גוט.

וויא דער חסיד האט אויסגיהארט דיא מעשה, האט ער זיך

(דער קצב) שטארק

שְׁטאַרְק גֶעפְרֵייְדט אונ הָאט גֶעזָאגְט . גֶעלויבְּט אִיז גָאט בָּרוּךְ הוּא וָואס הָאט מִיר גֶעגֶעבֶּען אַזַא גוּטֶען חָבֵר אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט ! אוּנ הָאט זִיךְ מִיט דֶעם קַצָב זֶעהְר גֶעפְרֵייְדט , אוּנ דֶער חָסִיד אִיז אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען הָאכְסְט צוּפְרִידֶען אַהֵיים . .

וואו נֶעהמְט מֶען נָאךְ פִיעל אַזֶעלְכֶע קַצָבִים ? — הָאט דִיא בָּאבֶּע גֶעזָאגְט — זֶעהְסְט מַיין קִינְד , דָאס דִיא מְלָאכָה מַאכְט דֶעם מֶענְשֶׁען נִיט שְׁלֶעכְט . נָאר דֶער מֶענְשׁ מַאכְט דִיא מְלָאכָה שְׁלֶעכְט . מֶען קָאן זַיין אַקַצָב אוּנ טְהוּן בֶּעסֶערֶע מַעֲשִׂים וִויא דֶער גְרֶעסְטֶער חָסִיד , יַרְשֶׁנֶן דִיא וֶועלְט אוּנ יֶענֶע וֶועלְט . —

צוּ אוּנְזֶער בֶּעדוֹיעֶרְן אָבֶּער—הָאט דִי בָּאבֶּע גֶעזָאגְט—שֶׁעמֶען זִיךְ אוּנְזֶערֶע אִידֶען מִיט אַמְלָאכָה . נָאךְ עַד הַיּוֹם זֶעהֶען מִיר : וֶוערְט דֶער בַּעַל מְלָאכָה אָבְּגֶעזוּנְדֶערְט פִיל מָאל פוּן דִיא מֶענְשֶׁען וָואס זַיינֶען נִיט בַּעַל מְלָאכוֹת . גִיבּ אַ קוּק אִין בֵּית הַמֶדְרָשׁ וֶועסְט דוּא אוֹיבֶּען אָן אִין מִזְרַח זַייט נִיט זֶעהֶען אֲפִילוּ אַיין בַּעַל מְלָאכָה . וֶוען אַשְׁנַיידֶער אַשׁוּסְטֶער זָאל דַארְפֶען טָאן אַשִׁידוּךְ מִיט אַ מְיוּחָס דָאס הֵייסְט נִיט אַבַּעַל מְלָאכָה'ס טָאכְטֶער . דַארְף עֶר צוּ צָאהלֶען דֶעם יַהֲסָן וָואס וִויל זִיךְ מִיט אִיהם מְשַׁדֵּךְ זַיין , עֶס אִיז שׁוֹין צַייט אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶער זָאלֶען אָפְּנֶען זַייעֶרֶע אוֹיגֶען זֶעהֶען אַז דִיא מְלָאכָה אִיז מְחַיֶּה דֶעם מֶענְשֶׁען , זִיא גִיט אִיהם אַמָאל בּייבְּקֵייט אוֹיךְ . נוּר מִיט בְּרוֹיט אִיז עֶר אַלֶע מָאל זַאט . אִיךְ וָואלְט וִוינְשֶׁען אַלֶע אוּנְזֶערֶע בְּרִידֶער זִייא זָאלֶען לֶעזֶען דִיא מַעֲשֶׂה מִיט דֶעם קַצָב אוּנ זִיךְ אָבְּלֶערְנֶען אַמוּסָר צוּ טְהוּן וִויא עֶר הָאט גֶעטָאן .

ע נ ד ע

(דֶער קצב)

ספרי יהושע מזח .

„בן פרחים" (שלשה חלקים) „האשל" (שני חלקים) „פרחים ושושנים", „האמונה וההשכלה", „בית ישחק", „ספורי ישראל" „למען האמת" „מכתבים משר של ים" ועוד להשיגם מיד המחבר .